

ERTA YOSHDAGI BOLALARDA KOXLEAR IMPLANTATSIYANING SAMARADORLIGI: AMALIYOT VA ILMIY QARASHLAR

Po'latova Iqboloy Azimovna

Annotatsiya: Ushbu maqola erta yoshdagi bolalarda koxlear implantatsiyaning (KI) samaradorligini amaliyot va ilmiy qarashlar nuqtai nazaridan o'rganadi. Maqolada koxlear implantatsiya operatsiyasining o'ziga xos xususiyatlari, uning bolaning eshitish qobiliyatini tiklashdagi ahamiyati, nutq va til rivojlanishiga ta'siri, shuningdek, ijtimoiy-emotsional rivojlanishdagi o'rni tahlil qilinadi. Tadqiqotda KI operatsiyasidan keyingi reabilitatsiya jarayonlari, nutq terapiyasi va ota-onalarning ishtiroki kabi muhim omillar ko'rib chiqiladi. Shuningdek, maqolada KIning samaradorligiga ta'sir etuvchi omillar (operatsiya yoshi, eshitish qobiliyatining yo'qolish darajasi, reabilitatsiya sifati) ilmiy asosda tahlil etiladi va KI operatsiyasining afzalliklari va kamchiliklari muhokama qilinadi. Ushbu maqola koxlear implantatsiya sohasidagi mutaxassislar, ota-onalar va tadqiqotchilarga amaliy tavsiyalar berishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Koxlear implantatsiya (KI), Erta yosh, Samaradorlik, Nutq rivojlanishi, Til rivojlanishi, Eshitish qobiliyati, Nutq terapiyasi, Reabilitatsiya, Ijtimoiy-emotsional rivojlanish

Kirish

Koxlear implantatsiya (KI) – og'ir va o'ta og'ir eshitish qobiliyatiga ega bo'lgan bolalar uchun hayot sifatini tubdan yaxshilashga xizmat qiladigan zamonaviy tibbiy texnologiya. Ushbu maqola erta yoshdagi bolalarda KI ning samaradorligini amaliyot va ilmiy qarashlar nuqtai nazaridan keng qamrovli tahlil qiladi. Maqsad – KI ning afzalliklarini, shuningdek, muayyan qiyinchiliklarni yoritish va muvaffaqiyatli natijalarga erishish uchun eng yaxshi amaliyotlar haqida ma'lumot berishdir.

KI – ichki quloqning shikastlangan qismini chetlab o'tib, eshitish nervini to'g'ridan-to'g'ri rag'batlantiradigan elektron qurilma. Qurilma tashqi qismdan (mikrofon, so'z protsessori va uzatuvchi) va ichki qismdan (qabul qiluvchi va elektrodlar) iborat. Mikrofondan olingan tovush signallari so'z protsessori tomonidan raqamli signalga aylantiriladi va uzatuvchi orqali ichki qismga uzatiladi. Ichki qismdagi elektrodlar eshitish nervini rag'batlantirib, miyaga tovush signallarini yuboradi.

Erta yoshda (odatda 3 yoshgacha) KI qilish bolalarning rivojlanishida katta ahamiyatga ega. Buning sababi, miyaning neyroplastikligi yuqori bo'lib, eshitish qobiliyatini rivojlantirish uchun optimal imkoniyat yaratadi. Erta implantatsiya quyidagi afzalliklarni ta'minlaydi:

- Til va nutq rivojlanishining yaxshilanishi: Erta yoshda eshitishga ega bo'lish bolaning nutq va tilni rivojlantirishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bolalar oddiy tovushlardan murakkab so'zlarga o'tishadi va o'z fikrlarini erkin ifoda eta boshlaydilar.

- Ijtimoiy-emotsional rivojlanish: Eshitish qobiliyatining yaxshilanishi bolalarning o'zaro munosabatlarini osonlashtiradi, bu esa ularning ijtimoiy-emotsional rivojlanishiga ijobiy ta'sir qiladi. Ular o'z tengdoshlari bilan yaqinroq aloqa o'rnatishga va jamiyatga moslashishga muvaffaq bo'lishadi.

- O'qish va o'rganishdagi muvaffaqiyat: Eshitish qobiliyatining yaxshilanishi bolalarning o'qish va o'rganish qobiliyatini oshiradi. Ular maktabda muvaffaqiyatli o'qishlari va ta'lim olishlari mumkin.

- Miya rivojlanishining optimal imkoniyati: Erta implantatsiya eshitish nervining rivojlanishini qo'llab-quvvatlaydi va miyaning tovushlarni qayta ishlash qobiliyatini yaxshilaydi.

KI ning samaradorligi ko'plab omillarga bog'liq. Ularning asosiy qismlari quyidagilardan iborat:

- Operatsiya yoshi: Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, KI qancha erta amalga oshirilsa, natijalar shuncha yaxshi bo'ladi. Erta yoshda implantatsiya miyaning neyropastikligidan optimal foydalanish imkonini beradi.

- Eshitish qobiliyatining yo'qolish darajasi: O'ta og'ir yoki og'ir eshitish qobiliyatiga ega bo'lgan bolalar KI dan ko'proq foyda ko'radilar.

- Reabilitatsiya sifati: KI dan keyingi reabilitatsiya – nutq terapiyasi, eshitish mashqlari va ota-onalarning ishtiroki – natijalarga katta ta'sir ko'rsatadi.

- Ota-onalarning ishtiroki: Ota-onalarning faol ishtiroki bolaning nutq va til rivojlanishini qo'llab-quvvatlashda juda muhimdir.

- Boshqa tibbiy muammolar: Bolada boshqa nevrologik yoki kognitiv muammolar mavjud bo'lsa, bu natijalarga ta'sir qilishi mumkin.

Reabilitatsiya jarayoni

KI dan keyingi reabilitatsiya jarayoni murakkab va ko'p qirrali bo'lib, quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- Eshitishni sozlash: Audiologlar tomonidan KI qurilmasini bolaning eshitish qobiliyatiga moslashtirish.

- Nutq terapiyasi: Nutq terapevtining yordami bilan nutq va til ko'nikmalarini rivojlantirish.

- Eshitish mashqlari: Bolaning eshitish qobiliyatini yaxshilashga qaratilgan mashqlar.

- Ota-onalarning qo'llab-quvvatlashi: Ota-onalar bolaning nutq va tilni rivojlantirishida faol ishtirok etishlari va uyda qo'shimcha mashg'ulotlar o'tkazishlari kerak.

Ilmiy qarashlar

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, erta yoshdagi bolalarda KI yuqori samaradorlikka ega. KI operatsiyasi natijasida bolalarda nutqni tushunish va ishlab chiqarish qobiliyati sezilarli darajada yaxshilanadi. Shuningdek, bolalarning ijtimoiy-emotsional rivojlanishida ijobiy o'zgarishlar kuzatiladi.

- Erta tashxis va intervensiya: Eshitish muammolari erta aniqlanishi va KI ni imkon qadar tezroq o'rnatish.

- Individual yondashuv: Har bir bolaning ehtiyojlariga moslashtirilgan reabilitatsiya dasturi.

- Ota-onalarning faol ishtiroki: Ota-onalarni reabilitatsiya jarayonida faol ishtirok etishga va qo'llab-quvvatlashga undash.

- Multidisiplinar yondashuv: Audiologlar, nutq terapevtlar, pediatrlar va ota-onalardan iborat guruhning hamkorligi.

- Reabilitatsiyaning uzluksizligi: Reabilitatsiya jarayonining davomiyligi va uning bolaning maktabgacha va maktab davrida davom etishi.

Erta yoshdagi bolalarda KI – eshitish qobiliyatini tiklash va ularning nutq va til rivojlanishini yaxshilashda samarali vositadir. KI ning muvaffaqiyati ko'p omillarga bog'liq bo'lsa-da, erta intervensiya, yuqori sifatli reabilitatsiya va ota-onalarning faol ishtiroki natijalarni sezilarli darajada yaxshilaydi. Ushbu maqola KI ning amaliy va ilmiy jihatlarini yoritib, ushbu texnologiyaning potentsialini to'liq ro'yobga chiqarishga intilgan mutaxassislar va ota-onalar uchun amaliy qo'llanma vazifasini o'taydi.

Xulosa:

Ushbu maqola erta yoshdagi bolalarda koxlear implantatsiyaning (KI) samaradorligini amaliy va ilmiy nuqtai nazardan tahlil qildi. KI eshitish qobiliyati buzilgan bolalar uchun muhim imkoniyat yaratib, ularning nutq va til rivojlanishini, ijtimoiy moslashuvini yaxshilaydi. Maqolada erta implantatsiya, reabilitatsiya sifati va ota-onalarning faol ishtiroki KI ning muvaffaqiyatli natijalari uchun muhim ekanligi ta'kidlandi. Ilmiy tadqiqotlar KI ning nutqni tushunish, talaffuz va kognitiv rivojlanishga ijobiy ta'sirini tasdiqlaydi. Amaliyotda individual yondashuv, audiolog, logoped va ota-onalarning hamkorligi natijalarni optimallashtiradi. KI'dan so'ng reabilitatsiya uzoq muddatli jarayon bo'lib, bolaning ehtiyojlariga moslashuvchanligi muhimdir. Xulosa qilib aytganda, KI eshitish qobiliyati cheklangan bolalar uchun samarali yechim bo'lib, ularning jamiyatga to'liq integratsiyalashuviga yordam beradi. Ushbu sohada mutaxassislar va ota-onalarning doimiy o'rganishi, zamonaviy texnologiyalarni qo'llash va tadqiqotlar asosida yondashish KIning samaradorligini yanada oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Абдуллаева, Р. (2003). Тил ва нутқ маданияти. Тошкент: Фан, 180-200 betlar (Bolalarda nutq rivojlanishi).
2. Азизхўжаева, Н. Н. (2006). Педагогик технологиялар ва педагогик маҳорат. Тошкент: TDPU, 220-240 betlar (KI dan keyingi reabilitatsiya metodlari).
3. Бобоева, Д. (2015). Болалар нутқини ривожлантириш. Тошкент: Ilm Ziya, 150-170 betlar (Erta yoshdagi nutq rivojlanishi).
4. Ражапова, М. (2010). Логопедия асослари. Тошкент: Yangi asr avlodi, 200-220 betlar (KI dan keyingi logopedik yordam).
5. Хамидова, М. (2000). Болалар психологияси. Тошкент: O'zbekiston, 100-120 betlar